

Gymnasium Gapuonianum rationis.

I. N. I.

EXERCITATIONUM PHILOSOPHICARUM
quarta continuata,

D E

MODO IN SPECIE

Observando circa Philosophiæ usum in Rebus sacris, Linguis vernaculis & obiter de statu Religionis

Cum Consensu ampliss: Fac. Philosophicæ

In Regiâ Academiâ Aboënsi,

Ad Disputandum publicè proposita,

P RÆSIDE,

M. ENEVALDO SVENONIQ

Gyldenh. Alumn. Eloquentiæ Professore

Ordinario;

R E S P O N D E N T E

S I M O N E C A R O L I Greet.

A B O E N S E.

In Auditorio inferius Majori ad diem 3. Feb. A.g. 1660.
beris consuet: matutin. *Math*

A B O E

Excusa à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

Admodum Reverendo in Christo Patri

ac Domino

DN. IOANNI ELAI TER-
SERO, S.S. Theologiæ Doct: Celeberrimo Diœ-
cœlos Aboënsis Episcopo vigilantissimo; nec non Acade-
miz Eiusdem Pro-Cancellario Eminentissimo, Domi-
no ac Patrono Magno, æternâ animi Reve-
rentiâ summè devenerando,

N E C N O N

VIRIS Reverendis Venerabilibus Clariſ: Prudentiſ: atq;
Humaniſsimis,

DN. CLAUDIO MARTINI BRENNERO
Pastori in Töffala vigilantissimo, ejusdemq; accolatus Præpos-
sito meritissimo, Promotori & cognato suo ætatem colendo.
DN. ERICO JACOBI SCRADDERO Pasto-
ri in Läckalax meritissimo, itidem benefactori suo jugiter
suspicioendo.

DN. M. CLAUDIO MARTINI HOLSTIO
Academiæ Aboënsis Depositori solertissimo, ut & Cantus
Directori, accuratiss, fautori & benefactori debito honore
afficiendo,

DN. JONÆ Alberghy Militari Logistæ circum-
specto, fautori & amico Certissimo.

DN. HENRICO CAROLI Greek in Regio
quod Aboæ est Parlamento Auscultanti, Fatri suo Germa-
no, quovis honesto amore perpetim prosequendo.

Exercitium hocce Academicum submissè Rever-
officiale ſ frat: dedicat ſ offert

S. C. G.

XII. Lingvas imperio Sueciano vernaculae adhuc constat Esthonicam superesse & Lapponicam, verum quia lingvæ Finnicæ, licet illa magis hæc minus, deprehendantur affines esse, & barbarioribus quibusdam Regni incolis, ad orientem illis, his ad septentrionem rejectis familiares, adeoq; rariores earundem hactenus inventi cultores sint, distinctio paulò ante tripartita retineri potest.

XIII. Sed vehementer ii laudandi sunt Theologiae studiosi, qui Esthonum lingvæ non ita pridem sic sunt operati, ut vel sacras homiliae in ea, aliasq; doctrinas catecheticas populo proponere didicerint, quales & è Smolandiâ aliqui Acad. Dorpatensis alumni extiterunt; vel insuper *Stalij*, Ingriæ præpositi, aliorumq; nonnullorum exemplo, scriptis eandem illustrare fategerint.

XIV. Cœpta est autem hâc lingvâ orthodoxia propagari à gentis domitore & gloriose Rege Gustavo Ma- gno, duobus ei negotio accommodatissimis medijs. 1. Generali visitatione per totam regionem, quam exœcuti sunt è politicis viri illustres, *Dn. Philippus Scheding*/ R. Senator & Gubernator Esthoniae; nec non *Dn. Petrus Sparre*/ R. Senator & Supr. in Livoniâ judicij præses; Ex Ecclesiasticis, *Dn. D. Iohannes Rudbeckius*, Arosiensis Episcopus, Ecclesiastes antea Regius, cui adjunctus erat *Dn. D. Iohannes E. Terserus*, procancellarius noster modernus; quibus imperatum fuit, magno consensu corrigere quicquid pietati noxiū, ac saniorum verborum in ecclesiâ profectui foret inimicum, præsertim superstitionis papistice reliquias è medio tollere, ac disciplinam bello collapsam emendare ac restituere. 2. Academiæ in Livoniâ nominatae confirmatione & introductione, quarum illa in castris Norinbergicis, regij subscriptione nominis, A:

Ch. 1632 ult. d. Jun. Hæc Dorpati per Gen. Gubernato, rem Livoniæ, Dn. Joh. Schytte/ L. B in Duderhaff &c. Anno eodem, d. 15. oct. peracta est; cum prius ibi Schola & Gymnasium saltēt suissent, A. 29. ercta.

XV. Lingvâ Lapponicâ quoq; fundamenta salutis jacta sunt, cui rei documento esse potest Schola Lyckeensis in Marchiâ Umoënsi occid, Bothniæ, quam pari pietatis zelo itidem p. m. R. Gustavus Adolphus sub directione Schyttianâ erexit, anno hujus seculi 32, ut è literis confirmatorijs, scriptis Stetini in pom. 20. Junij ejusdem anni, experiri licet. Instituitur ibi Lapponica ius ventus in doctrinâ Evangeliorum Dom. & Festivorum, Psalmorum Davidis & Catechesis B. Luth. idq; lingvâ cum Svecanâ, tum genti suæ propriâ, ut est è tenore examinis cernere, quod subiit A. Ch. 1634. cons. Baz. Jnv. Eccl. p. 802. Extat etiam M. Johannis Tornæi Manuale Lapponicum Holmiæ A 1648 impressum, & alia quoq; quoad informatiōnem Catecheticam non levia in hanc gentem promerita.

XVI. Ingenti propterea fruimus latitiâ intuentes lucem Evangelij provido Dei arbitratu & regimine, in diversis & à se invicem etiam remotissimis terrarum orbis partibus tanto successu accendi atq; diffundi, ut vel hinc verum evidentè esse liceat coniucere propheticum, & Sigillo Academiæ hujus Aboënsis insculptum φανητα: AB AQUILONE ET MARI CONGREGAVIT EOS. Quanto a. Ecclesiæ cumprimis & Reip. emolumento his viginti jam annis hæc Academia fuerit, & si Deus pacem dederit futura sit loquenturalij. Nata est enim ea A. Ch. 1640, 15. Julij. dignitate Regiâ, & obitetrice curâ illustrissimi Comitis, Dn. PETRI Brahe/ moderni nostri Cancellarij, ut prolixè è Natalibus Aead. Dn.

D. Gylden

D. Gyllenst. unà cum alijs hâc de re scitu necessarij patet. Gymnasium quod Aboæ fuit unà cum Streng. Aros. & Line. tempore Gust. M. erectorum est. Reliqua reg. Christinâ.

XVII. Quocirca non sine alacritate mihi in mensu tem venit expeditionis meæ ante aliquot annos in Hungariam : dum enim A. 1654. ad insulæ Kalokensis oppidum & propugnaculum insuperabile circa fines Turciæ Gomarram veni, die longâ veneris, securus nempe mercatores, ferrum ab Austriacis Constantinopolim, ubi domini erant, vehentes, quarenti, altero die, qui erat παγιστενασινὸς τε πάσχατ̄, de cultu divino respondit hospes, quinq; in illâ civitate religiones frequentari, Arianam scilicet, Russicam, Romano-Catholicam, Calvinianam & Lutheranum. Lutheranam igitur ecclesiam ingressus duos saltèm eâ vice ob paucitatem S. Synaxi usos conspexi: quæsivi deinceps de numero auditorum; eorum qui fixas in eâ urbe sedes habuerunt suis, non plures, octo pastor respondit. Tum postea cogitare & mecum ipse differere per soliloquium orsus, tria concludebam. α. Oves Christi in medio haud raro luporum pasci. β. Spacium inter Lutheranos Gomorrhæos & Lapponicos fide conjunctissimos, esse immensum γ. paucissima etiam veræ religionis semina, posse exiguo temporis intervallo ad stuporem, Deo benedicente, multiplicari.

XVIII. Sic superiore seculo, Angelus ille apocalypticus velocissimè pervolavit medium cœli, & magnâ voce æternum Evangelium proclamavit: Timete Deum & date ei gloriam, quia venit hora judicij ejus, & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum. Apoc. 14: 6. 7. Non enim propheticæ & apostolicae veritatis vindicta, puriq; Catholicismi ἡ περιστολή B,

Lutherus animam cœlo dignam prius omnipotenti Dōmino redonavit, quām totum fermē orbem Europæum vel Evangelij sincera personaret vox, vel fama de crudelitate antiChristianâ profligatâ, penetraret. Conf. super Apoc. Lic. Graff/ past. Hamb. Natus autem B. Lutherus fuit Islebia in Mansfeldensi oppidulo, circa ferrifodinas Thuringia, A. Ch. 1483. 10. Nov. pauperrimis parentibus: Denatus verò eodem loco 18. Feb. A. 1546. & Witebergæ in templo arcis sepultus est: cuius natalis domus varia incendiorum discrimina evadere digna adhuc salva extat. Pontificiæ tyrannidi se primum A: 1517. opposuit: i. Nov. enim & ipso die omnium sanctorum publicâ disputatione vanitatem indulgentiarum papæ, contra Tezelium in Academiâ Witebergensi demonstravit.

XIX. Et ut aliquid hâc in re de nostræ felicitate patriæ amplius dicam, translatores Bibliarum Sveticorum fratres scilicet illos Nericienses, de quibus prop. IX. dictum fuit, Lutheri ἀντόπτες atque discipulos per aliquot annos fuisse veritas historiæ perhibet. Conf. Micrel. Synt. Hist. Eccl. part. III. p. 402. Neq; verò dubium esse potest, quin ante istum laborem ipsa religio pontificia reformationem in Sueciâ sustinuerit, quippe quæ pedentim Christianismum in ea totum turbaverat.

XX. Hunc autem, puta Christianismum, expulso Ethnicismo primū in patriâ plantari cœpisse circa A. Ch. 370, constat: Eo tempore enim translationem Scripturæ in Lingvam Gothicam ab Episcopo Gothorum Thracensium Uphilâ elaboratam fuisse, author est Ioh. Magnus l. 15. c. 1. Adeoq; sic paulatim prædicatores

res Christiani in Schandiam primò venerunt. Postea vero circa A. Ch. 816, Regi Svecorum Biornoni III. petenti misit Doctores Christianos ipse imperator Romanus, Carolus Magnus, primum Herbertum protopastorem Linneensem, deinde Ansgarium Monachum Corbejensem, posteaq; Episcopum Hamburgensem, qui Regem Biornonem baptizavit. Cæterum, importunitate zeli Germanorum in destruendis idolis gentium conspectâ, postulauit Svecorum Rex Olavus Skotkonung/ Christianos Doctores à Rege Anglorum Mildredo; qui in ito statim consilio, misit in Sveciam S. Sigfridum, Episcopum Eboracensem, qui sedem Wexionia elegit in Smol. Et collegam ejus S. Æschillum, qui Forsæ in Sudermannia, quæ hodie appellatur Eskilstuna, domicilium quæsivit. Baptizavit autem Regem Olatum S. Sigfridus vocavitq; Iacobum, in Husaby W: Gothorum. Antea, ut dictum, cognomento erat Skotkonung/ quia contributionem, Svetice Skot dicetam, papæ mittendam subditis injunxit. Postea Christianismus in patria magis magisq; proseminalatus & auctor est,

XXI. Finlandiæ vero indigenarum à paganismo conversio facta est circa A. Ch. 1151. tunc enim martyrio coronatus Episcopus est S. Henricus: is enim quia prædicaret Evangelium, & populum idolomania gentili & arti magicæ assuetum severius tractaret, quodam tumultu obrutus & miserè mutilatus est, cuius abscissus cum annulo pollex, posteaq; super glacie inventus, capitiuli Aboënsis sigillo characterem, in rei perpetuam memoriam, intulit. Reliquæ ejusdem in templo Nousis depositæ sunt. Hujus coætaneus erat Rex Sueciæ, S. Ericus, miraculis clarus, quorum conjuncta opera Christianismum

nismum longè latèq; fuisse propagatum liquet. Pieta-
tem ejus magnifice prædicat *Ioh. Magnus* Hist. l. 19.c.4.
Hujus ossa Regis, postquam bello Danico occubuisset,
in scrinio argenteo asservata, etiamnum in Choro templi
Upsaliensis, quod ipse absolverat, conspicuntur: juxtaq;
elevata insignis tabella est, monumentum raræ & inu-
sitatæ virtutis, qua claruit uterq;; Cernitur quoq; utri-
usq; effigies in tabula altaris templi Aboensis, pedibus
quæ duæ gentis hujus imagines subiectæ Christo victo-
riam cedunt.

XXII. Interea pontificiæ abominationis fermentum
semper aversatos esse conversos patriotas probare cona-
tur *Bazius* p. 135. diu enim papam tentasse nostram eccle-
siam antequam vinceret, ait, donec tandem A. Ch:1148.
papa *Eugenius*, legatum mitteret in patriam, *Nicolatum*,
cardinalem Anglicum, qui sedem Archiepiscopiam in
Sveo Gothia, quæ aliquando *Lugduni* in *Schaniâ* man-
sit, constitueret, ut eò facilius totam Ecclesiam in suâ
devotione teneret. Sed cum Gothis non concordâsse
Svecos de loco & personâ scribit *Baronius* T. 12. sub A.
1159. his verbis: *Hic legatus licet spe sua frustratus discesserit*,
tamen reliquit pallium Archiepiscopalis dignitatis apud
Æschillum, Lundensem Archiepiscopum. Sed nullus Sueonum
Archiepiscopulum inventus est, qui se Lundensi pontifici in acci-
piendis Episcopalibus insignibus submittere sustinuerit, & illati-
tularis dignitas, si quando concessa fuit, in Æschillo extincta e-
vanuit. Deinceps tamen auditio fulmine excommuni-
cationis, quo omnes perterriti AntiChristus, Episcopos
Sveciæ factos esse pontifici R. devotos fama est. Serva-
ta est autem nihilominus toto isto tempore, Deo Laus,
veritas Evangelica S. Biblijs comprehensa, quam semper
aliqui

aliqui custodiverunt intemeratam: quapropter etiam Upsaliæ Academia instaurata est, A. Ch. 1476, per Gubernatorem Sueciæ Stenonem Sture seniorem, acceptâ confirmatione Sixti IV. papæ Romani; cum prius ibi Gymnasium saltēm fuisset, ante 241 annos à R. Erico Balbo institutum.

XXIII. Cœpit autem reformari religio pontificia in nostrâ patriâ diu ante mortem Lutheri, ut dictum est. Principium reformatiæ ecclesiæ voluit Electus Rex Gustavus Erici F. disputationem publicam esse, quæ instituta est Upsaliæ, inter Doctorem pontificium Petrum Galle, Theol. professorem, & M. Olaum Petri Nericium, primò urbis Holmensis Secretarium, postea pastorem, A. Ch. 1524, die S. Stephani. Postea refutavit idem M. Olaus Monachum Danum Paulum Heliam, qui se arroganter nominavit Carmelitam, A. Ch. 1527: is enim Lutherum intendit reum peragere quorundam errorum. Eodem Anno quoq; crevit numerus Evangelicorum per Disp. alteram in Comitijs Arostensibus, inter eosdem institutam collocutores A. Ch. 1528. in comitijs Strengnensibus monendum esse Regem consuluerunt ordines, ut cautè negotium Religionis tractaret. Respondit Rex verum se Dei cultum ipsamq; pietatem summo nisu, Dei gratiâ conservaturum, & ante coronationis suæ festum tres Electos Episcopos ordinari voluit ritibus Evangelicis, M. Magnum Strengensem scilicet, M. Magnum Haraldi Scarensem, & M. Martinum Aboensem. A. Ch. 1529, convocatum est consilium Orebrogense, in quo pariter de reformatione Ecclesiæ actum fuit. Eodem tempore Manuale Sveticum prodijt in lucem, & non multò post ordo.

ordo Missæ cum causis Reformationis, Articulus de justificatione, aliaq; scripta, authore eodem M. Olao, pastore Holmensi.

XXIV. Postquam Sueo-Gothi in aliquot jam publicis conventibus essent de veritate religionis Evangelicæ facti certiores, instituit Rex generalem visitationem totius patriæ, in quâ prædicatores populum, præter alia, de fide salvifica fideliter informarunt. Translationem Bibliorum in Sueticum idioma orsus est M. Laur. And. presbyter Strengensis, factio initio, Lutheri exemplo, à Novo Testamento.

XXV. Adolevit etiam circa hæc tempora Lutherana Religio hic in Finlandia, & ex Biblijs Suecanis translatum est N. Testamentum in lingvam Finnicam, authore M. Michaële Agricolâ, pastore Aboësi: Atq; sic transplantata est orthodoxia, Dei gratia, per totum Regnum.

XXVI. Unio autem reformatarum in Svecia & Germania Ecclesiarum, primò quidem facta & procurata est A. Ch. 1537. per legatos Electoris incomparabilis Saxoniæ Iohannis Friderici, & Landgravij Hassiæ Philippi, ad R. Gustavum i. missos. Deinde renovarunt eandem principes Evangelici, A. 1542, per legatum in Sveciam missum Franciscum Burkartum, Electoris Saxoniæ Cancellarium, postquam audivissent Papam R. Paulum III. Bullam exscriptissimè de Concilio Tridentino, ad quod O. imperij status sine exceptione invitarentur. Qua confœderatione validissime est usq; in hodiernum diem Romanorum invidiæ & molitionibus Satanæ occursum.

XXVII. Non tamen diu à furijs hæreticis & diaboli insidijs tutæ mansit Ecclesia reformata: potestas enim tenebra-

tenebrarum circa mundi vesperam sicut vit validius, Domus Dei vero inconcussa inviolataq; adhuc, Deo laus, est: quippe super petram fundata. Primum symptomata sentiunt hoc Christi corpus tempore Regis Erici 14:ti; factus enim consiliarius Regius, qui antea praceptor erat, *Dionysius Beurreus Gallus*, suavit reformatam esse Ecclesiam Svecanam more Calviniano; quod tamen consilium saluti animarum perniciosissimum, Dei beneficio & cura piorum patriae Doctorum, cum primis Archiepiscopi M. Laurentij Nericij, fuit infatuatum & impeditum: hic enim incredibili pietate turbationi Ecclesiae patriae se fortiter opposuit ore & scriptis.

XXVIII. Alterum paroxysmum sustinuit Ecclesia patriae regnante R. Johanne III. qui cum uxorem duxisset Catharinam Jagellonicam, Sigismundi Regis Polonorum filiam, a primordio in religione pontificia educatam, facilè hujus precibus, quippe non aliter matrimonio consentientis, quam ut, si Rex fieret, Romanam Religionem non solum amplectetur ipse, sed & in toto regno eam curaret divulgandam: sollicitationibus Ecclesiastis aulæ Jesuitici I. Herbesti: urgente nuncio Apostolico *Antonio Possevino*, & Laurentio Norvego, postea Klosterlaſe dicto: scriptis & Epistolis perplurimis *Stanislai Hofij* Cardinalis Warmiensis in Borussia: suffragijs etiam Fechten secretarij; is enim præcipuus director causæ liturgicæ extitit; colludente etiam *Laurentio P. Gotha* Archiepiscopo, Liturgiam seu Missam pontificiam approbante non solum, sed & promovente summo studio; seductus tandem est Rex Iohannes, ut a parentis testamento & fide Evangelicâ deficeret. Huic veneno tamen longè lateq; in patria sparso ομοθυμαδον restiterunt, non solum exules M. Abrahamus Archep. M. Salomon, alijq; a Rege, quod liturgicæ contradice-

rent, proscripti, ut è scriptis eorum antiliturgicis vide-
re est; Verùm etiam domestici. E. g. in Synodo Wexion.
A:Ch, 92: 20. Maij, confessionem antiliturgicam Regi mit-
tendam totus dioec. clerus adornavit, è quorum numero
duo Holmiam missi, D. Steno Magni Pastor Wex. & paulo
post in Brshult/ (cui Psalmus Säfön lyser: ab Ep. M. Pet.
J. dicatus est, ut ex literis init. sing. versuum liquet) & Jo-
nas Andreæ, qui Liturgiā planè damnarunt. Prodij quoq;
cirea ea tempora scriptū antiliturgicum Diœcesios Streng-
nensis. Extat prætereā solidissima Responsio apologetica
professorum Nicolai Olai Both, Petri Kenicij & Erici Iacobi, cum
literis Liturgicis Archiepiscopi Andreæ data, tum obligatio-
ni liturgicæ 18. Dec. A: 91, præscriptæ. Hæc & alia Reli-
gionis certamina varia tum temporis extitere, donec
divinâ clementia, Duce Carolo IX. Augustana confessio
genuina, cum reliquis Ecclesiæ symbolis, juxta ὁρο-
δοξιαν Apostolicam declaratis, magno consensu 306.
Clericorum in Consilio Upsaliensi A. Ch, 1593. approba-
retur, & o. idolomania pontificia tanquam saluti æter-
nae exitialis cum cunctâ heterodoxiâ planè rejiceretur. [1]

XXIX. Adhæc, judicia accesserunt Theologorum va-
riorum in Exteris, Jacobus Rungius superint. pomeraniæ A:
77.8. Aug. scripsit: Librum istum Liturgicum Ecclesia Dei obtru-
dis, idq; satis ingeniose & callidè, in hunc præcipue finem, ut Missa
pontificia, qua columna est Regni AntiChristi, revocetur ac stabi-
liatur. Idem sensit tota Theologorum Helmstadiensium,
Witebergensium, Lipiensium & Francofurtensium cohors.

XXX. Tertiam Religio Lutherana tentationem
subiit post Electionem R. Caroli IX. A. Ch. 602, quem
quia fautores Calvinismi, odio pontificiæ religionis arde-
re cognovissent, offerebant se, qui & Regem decipere
& Ec-

& Ecclesiam iterum more Calviniano reformari cupiebant. Scripsit enim quidam *Theodoricus Micronius* nomine, theses sententiam *Calvini* defendantem, quas iussu Regis oblatas sibi, solidè refutavit Archiepiscopus M. *Olaus Martini*. Catechesin Calvinianam item à Seductoribus Regis idiomate Suetico publicatam pari pietatis zelo profligavit; Concionem idem impressam & civitati Holm: dedicatam, ex c. 7. Math. de Pseudoprophetis cavendis, imprimisq; pontificijs & Calvinianis, utpotè patriæ fæpissimè infestis pro dignitate materiæ, incredibili artificio tractavit, ut animadvertere singuli possent accuratae cautionis tempus venisse. Compositæ jam ad quietem Ecclesiæ rursus invidit tentator Satanæ, & ad excitatas per publicatam novam Catechesin Calvinianam, turbas, scandala simplicioribus ingentia dantes, advenit Scotus quidam *Ioh. Forbesius*, Fårbitare ab incolis dictus, à deceptoribus Regis in patriam accersitus. Cum hoc eosdem idem Archiepiscopus M. *Olaus Mart.* cum socijs Upsiloni congressus est, A. Ch. 1608 17. Nov. ejusq; dogmata publicâ disputatione in præsentiâ Senatorum Regni masculè protelavit, ostenditq; hunc & similes, Christi ovibus instar luporum insidiari. Cui suffragatus est poëta suo *ergasiz w* januæ Auditorij Acad. affixo eodem die:

*Forbesius præsto est ne mordeat ille cavete,
Quos Christus sanctâ morte redemit oves:
Forbesius nostrâ nam lingvâ denotat illum
Balantem mordens qui vorat ore gregem.*

XXXI. Quartum, ferias Ecclesiæ Lutheranæ interturbare molitus est Draco infernalis sub interregno A.

Ch. 1638. Tum enim Upsaliam accessit Joh. Duræus Calvinianus, itidem Scotus, qui specioso satis titulo syncrétismum cum nostrâ Ecclesiâ tentavit. Verùm id meritissimè à Fac. Theol. tulit responsum, non esse aliam religiosæ concordiæ sternendam viam, quām quæ scorijs *ψευδοθρασκαλιας* Calvinianæ planè abjectis, planitie *ορθοδοξιας* Ecclesiarum nostrarum lutheranæ gaudeat. Idem pacis Ecclesiasticae (Christobelialiticæ potius) desiderium ante triennium visus est nonnemo his locis, venuit suis olivæ Ramusculis, ostendere. Matthiæ Nicandri quoq; semina Syncretistica hīc spargi cœpta sed improbata sunt eodem anno; à quibus meritò abhorrent omnes boni. Sed ad institutum.

XXXII. Quia verò provehendæ religionis currus lingvæ fint, vehementer, eam ob causam, foret optandum, ut plures Theologiæ dediti non solùm prænominationis, sed & lingvæ Moschoviticæ operam darent, quō Ecclesia verè Christiana crescere in his terris, hoc est, numerus fidelium ac vitæ coelestis hæredum, horum beneficio organorum posset augeri, ut vaticinia divina promittunt, dum multi plurimis ad Dei gloriam, populis his lumen præsidijs prælucerent. Fulgorem a bore in occidentem semel sparsum reflecti nil inhibebit: sic enim *Augustin.* super prophetiam Chr. Math. 24: 27. l. i. *Quæst. Evang.* c. 38. ait: *Fulgoris nomen ad manifestationem Claritatis Ecclesia pertinet.*

XXXIII. Quare verò pronominatae lingvæ à Sueti-
cā *δια πατων* & toto genere discrepent, genuinam
& proximam assignare difficilimum erit causam: nam
olim hos populos diversis paruisse Regib. ideoq; mansisse
fe ut

se ut conversatione & negotijs separatos, ita quoq; lin-
guae commercio distinctos, difficultatem omnimodam
non tollit; enimverò praterquam quod negotiati semper
Finnones cum finitimis Suecis sint, quos propterea quod-
zilaiset sumptâ denominatione à proximis Roslagijs, vo-
cant, sicut **Saxalaiset** Germanos nuncupant, quippe in-
ferioris Saxoniae populos seu Megapolitanos maritimôs
esse constat & viciniores: eandem, si non prægnantio-
rem causari rationem pro adstruenda suarum lingua-
rum differentiâ specificâ possent Dani, Germani & Bel-
gæ. Verum non esse eas vel à se, vel à Svecanâ specie
magis discrepantes quam à se invicem tres superiores,
aut lingua polonica Bohemica & Hungarica sunt: sed so-
lum dialectis discretas, ipsa experientia docet; Nisi statue-
re velimus unius in Smolandia provinciæ **Gynnerbo** di-
ctæ, ubi natus sum, dialectum specie à reliquis differre,
quia quosdam periodos, more Dalekarlorum cœteris ei-
nuntiet valdè dissimiliter: E. g. **Haire ta plejelet/ ga på**
Lon å torst ain travé biugg te dauren: quæ verba tantundem
valent, ac sidicas: Puer cape tribulam, abi in aream & ex-
eute 24. manipulos hordei, donec paretur jentaculum.
Sufficiet ergo pijs universali causâ contentis divina pro
suo beneplacito, lingvas, sermones & eloquia gentium
dirigens providentia.

XXXIV. Sed & acrius de harum antiquitate lin-
gvarum certamen existit. Petrus P. Upsilon. in Chron.
Suec. p. 1. refert, Magogum Japheti filium primùm re-
xisse Schytiam Europæam, quæ hodie Finlandia dicitur;
& deinceps pag. 9. in vitâ Sichtrugi, facit mentionem
Regis Finnorum **Gumble/** eiq; desponsatae **Oro** filiæ R.

Suecorum, raptæ verò à Gramo R. Danorum. Hinc *Suomânnæ* q: *Suomblennmæ*, quod notat Finlandiam, verisimilius immediatè deducitur, quam vel à *Suoda*/benevolendo, vel à *Suomus*, quod squamam notat. Ipsa verò Finlandiæ vox potius à *Finna*/seu inveniendo deducitur, quam vel à *Fjñ* seu pulchro derivatur, vel alia conjecturæ qualis. eundq; origine: invenerunt enim in eâ olim Sueci, à Rege suo *Erico* 7. *Segersell* dicto domità, juxta universa ferè loca maritima sedes, quod non solum integræ Suecanæ Ecclesiæ probant, sed & nomina oppidorum & pagorum Suecica evincunt, ut in Bothniâ orient. *Wasa*/quod pontem significat è ramis confectum, qualibus invia olim Suecia usâ est, quorum character deinceps insigne regium factum est. *Pederhôôr* &c. in Nylandiâ *Helsingfors*/ *Suensby*/ *Nilsby*/ *Olsby* &c. Lingvam verò gentis Finnicæ vetustate reliquis non cedere patefactum est è propositionis principio.

XXXV. Inter Scandios verò & Cimbros de prisciore sermonis sui usu, minor est quam de freto lis & controversia. Verùm Suecis de eâ re & Germanis esse solent altercationes frequentiores. Quod autem cum his de antiquitate sermonis certate possint illi, antea aliquando in hâc Acad. disputatum fuit & demonstratum; probariq; idipsum amplius posse his duobus documentis credibile est. 1. *Sueci* à *R. Suennone*, qui Japhetii nepos & Noachi pronepos erat, nomen sortiti sunt, ut laudatus Petrus P. Dn. D. Jonas M. Wex. alijq; ostenderant: Noachi enim filij fuerunt *Sem*, *Cham* & *Japhet*. Japhet filios 7. habuit, quorum primus *Gomer* erat, secundus *Magog*, cui 5 filij generabantur: *Sueno*, *Sueonicæ* gentis au-

thor

thor; *Gether*, quem alij *Gogum* appellant, nomen suum Gothis relinquens; *Thor*, German & *Ubbi*, qui Ubsaliæ q: ubbonis aulæ deditis denominationem existimatur à nonnullis: Inveniuntur ergò in hâc gente vestigia vetustissimi post diluvium sermonis.

XXXVI. Verùm Germanorum *Teuto*, Tacito dictus *Tuisco*, unde vox *Thysk* ortum traxit, pro indigete & Deo è terrâ oriundo cultus, eô quod gentis ejus fundator indigena fuisse à simplicioribus credatur, quo tempore vixit, hodie ignoratur à plurimis scriptoribus.

XXXVII. Vocem Germanorum quod concernit, variant de origine ejus authores (α) vox ista à Romanis esse inventa *Straboni L. 7.* creditur, quoniam cum primùm *Rhenum* devictis Gallis transgressi fuissent, videntes eos & feritate animorum & proceritate corporum, & colore albo; cæterùm formâ & moribus & vivendi ritu Gallis similimos, *Germanos* eos, puta fratres esse Gallorum existimârunt. (β) In libro Talmud opponuntur vocabula: *Germanus* & *Cuschi*, seu *Æthiops*; illud q: album significans instar $\tau\bar{\nu}$ *Gerem* seu ossis; hoc verò nigrum denotans. (γ) Sunt qui Germanos inde dictos putant, quòd peculiari huic nationi ritu se mutuò suâ lingvâ Germanos, hoc est fratres seu *Brüder* consulent. (δ) Eruiti tamen inter eos hujus vocis $\tau\bar{\nu}\mu\sigma$ ex lingvâ domesticâ petunt: Gar enim seu Ger totum appellant, & *Man* virum, ut nos, nominant, q: Germanum salutes integrum virum. Quibus ut faciliùs quis faciat fidem præstat vocabulum *Alemanus*, quod in inferiore Saxonâ idem valere quod in superiore *Germanus* solet: illi enim pro toto usurpant particulam *A*. (ϵ) Deniq; non levi conjecturâ nisi is videretur, qui Germanos nomen unâ cum

cum sangvine, ex fratre Suenonis German, statueret esse adeptos, & hinc quoq; derivatam propinquitatem lingvæ: sicut etiam à Svenone Suecia, à Gethero Gothia, ab Humblonis Suecorum Regis filio 1. Dano Dania; 2. Angulo Anglia; 3. Nore, Norrvegia denominata est. Stante enim hæc hypothesi, quod à Magogo deducantur Sueo-Gothi, ut contendit Iohannes Magnus, potius à Germano oriundi Germani videntur, quam ab Ascena, nepote Japheti & filio Gomeri. Ascanios quidem Cimbris mixtos fuisse olim non est absurdum, ut certâ conditione etiam fatetur Fridlibius in obs. Bib. V.T. p. 44. & bibl. Win. consentiunt super Jer. c. 51; 27. Dicitq; præterea Philippum Nic. in lib. de ant. Germ. sententiam Iohannis M. eruditè castigare, fortassis ex eo, quod Turcas à Magogo exortos esse pleriq; statuant. Verùm hæc non sunt $\alpha\sigma\iota\sigma\alpha\tau\alpha$, ei potissimum, qui novit Magogi imperium fuisse amplissimum, & in oriente extensum usq; ad fluviū Tanais, qui in paludem Maeotida se exonerat. Hinc facile ei fuit Filium Thor vel Turci præponere, quib, olim neque Germani neq; nos, quippe Ethnici, eramus meliores. Quicquid tandem sit, ætate ab his non superari Svecos, & lingvam nostram æq; antiquam, si non adultiore esse liquet.

XXXVIII. II. Alterum argumentum bonâ consequentiâ mutuari licet è Taciti L. de situ, moribus & pop. Germ. p. mihi 585: ubi hunc in morem differit: ipsos Germanos indigenas crediderim, minimèq; aliarum gentium adventibus & hospitijs mixtos; quia nec terrâ olim, sed classibus advehebantur, qui mutare sedes quarebant, & immensus ultra, utq; sic dixerim, adversus oceanus raris ab orbe nostro navibus aditur. Quis porrò prater periculum horridi & ignoti maris, Asiam, Africam, aut Italiam relictam, Germaniam peteret? informens terris, asperam cælo, tristem cultu aspectuq; nisi si patria sit.

Politissimo Dn. Respondenti,
amico suo per dilecto :

Mirum ni pecoris latitans sub vellere denso.
Lanigeros ledat sic lupus ille greges;
Pellitur ast subitis vigilum clamoribus horum.
In messem trudit quos Deus ecce suam.
Sufficit hinc patriæ fidos vocitasse sodales,
Quos alias centum littora nostra tenent.

Sic gratulatur occupatissimus

P R A E S E S.

Quid pro sit sophies cultus, quem præstet & usum,
Sacrîs in rebus, Patrio sermone alijsq;,
Hæc charta exponit cedro libanitide digna,
Demonstrando Modum, monstrando deniq; fines,
Quos ultra citrag; nequit consistere rectum,
Tiq; probari illud nec est quod ambigat ullus,
Cum Medium atque Modum sophia ex in θεολογια
Gnaviter edoceas, medio de ponte Cathedræ.
Quod metris facinus dignum esset quod celebrarem,
Ast Tibi pro metris vota hæc satis esse putato,
Adspiret cæptis laudandis optimus ille
Cunctarum Rector rerum ! Tu vive vigeq;
Mortaleis inter gratus Dominioq; Tuisq; !

Hoc magni affectus exiguum signum dabam.

E LAUS M. SCHRODERUS.
Phil. Cand. Flucti-

Fluctibus Jonijs residens Acheloia Proles
Sirenes, vario, solitæ qua fallere, cantu
Illectos nautas, dulci modulamine vocis
Mergebant miseros undis gelidisq; procellis.
Sangvine Sisyphio sed cretus magnus Ulysses
Se & socios mirâ tutos hac præstítit arte,
Illeuit cerâ socrorum callidus aures
Atq; manus passus malo alligarier ipse:
Sic blandas vocisq; notas & carmina vicit
Sirenes cautus sic hic elusit Ulysses.
Illijs Exemplum imitaris frater Amande
Æmulus exæquas prægrandia fervidus acta:
Sirenum cantu notatur noxq; venusq;
Luxuriæ & sordes virtuti inimica voluptas
Quæ gignit luctus, redditq; incommoda mille:
Sedulitate tua solers hæc omnia frangis
Sirenum cantuq; nequè tu vincier ullo,
Illijs haud parvum nobis das experimentum.
Differis En! doctè celso de Ponte Cathedræ
Atq; vires Animi pertentas sedulus, binc te
Laus fructusq; manet, nullo delebilis ævo.
Tu cœptum virtutis iter percurrere perge
Tandem condignâ te cinget Apollo Tiarâ.

Ita Præstantissimo Dn. Respondenti, A-
mico intimo paucis gratulari voluit
ERICUS E. FALAND S.R.